

Sveučilište u Rijeci
Ekonomski fakultet Rijeka

GOSPODARSTVO HRVATSKE

Prof. dr. sc. Nada Karaman Aksentijević

PROIZVODNI I RAZVOJNI FAKTORI

PROIZVODNI I RAZVOJNI FAKTORI

- 1. Prirodni faktori (prirodni resursi, sekundarne sirovine, klimatski uvjeti, zemljopisni smještaj, korištenje i zaštita prirode)**
- 2. Ljudski faktor (stanovništvo i njegova obilježja, zaposlenost, proizvodnost rada)**
- 3. Materijalni faktori (proizvodni fondovi, investicije i njihova efikasnost)**
- 4. Znanost i tehnološki napredak**
- 5. Institucionalni faktori: a) tržišne institucije; b) institucije pravne države; c) institucije civilnog društva**

POVIJESNI TIJEK STJECANJA PRIMATA POJEDINI RAZVOJNIH FAKTORA

Zemlja → Rad → Kapital → Organizacija → Znanje

Sveučilište u Rijeci
Ekonomski fakultet Rijeka

GOSPODARSTVO HRVATSKE

Prof. dr. sc. Nada Karaman Aksentijević

STANOVNIŠTVO

1. STANOVNIŠTVO I EKONOMSKI RAZVOJ

- demografske teorije
- demografske politike

2. ČINITELJI BROJNOSTI STANOVNIŠTVA

- prirodno kretanje stanovništva
- mehaničko kretanje stanovništva

3. STANOVNIŠTVO KAO IZVOR RADNE SNAGE

- radni kontingent
- ekonomski aktivno stanovništvo

**4. STRUKTURE STANOVNIŠTVA KOJE UTJEČU NA
EKONOMSKE TIJEKOVE**

**5. STANOVNIŠTVO KAO FAKTOR VELIČINE
UNUTRNJEG TRŽIŠTA**

DEMOGRAFSKE TEORIJE - UČENJA O STANOVNIŠTVU I NJEGOVU UTJECAJU NA GOSPODARSKI RAZVOJ

Demografske politike:

- ❑ **Aktivna populacijska politika ili natalistička demografska politika** – politika koja potiče rast stanovništva povećanjem broja djece u obitelji
- ❑ **Antipopulacijska ili antinatalistička demografska politika** – politika koja destimulira prirodni porast stanovništva
- ❑ **Eugenička demografska politika** – ima političke, a ne ekonomske motive

Do podataka o kretanju broja stanovnika dolazimo iz popisa stanovništva.

U novije vrijeme popisi se provode periodično svakih 10 godina.

Stanovništvo prema popisima od 1857. do 2001. godine

God.	Broj stanovnika	Indeksi	
		1857 = 100	Verižni
1857.	2.181.499	100	-
1869.	2.398.292	109,9	109,9
1880.	2.506.228	114,9	104,5
1890.	2.854.558	130,9	113,9
1900.	3.161.456	144,9	110,8
1910.	3.460.584	158,7	109,5
1921.	3.443.375	157,8	99,5
1931.	3.785.455	173,5	109,9
1948.	3.779.858	173,2	99,9
1953.	3.936.022	180,4	104,1
1961.	4.159.696	190,7	105,7
1971.	4.426.221	203,0	106,4
1981.	4.601.469	210,9	104,0
1991.	4.784.265	219,3	104,0
2001.	4.437.406	203,41	93,0

Izvor: SLJH – 2001. i Popis 2002.

Broj stanovnika Republike Hrvatske

God.	Broj stanovnika	Indeks 1948 = 100,0
1948.	3.779.858	100,0
1953.	3.936.022	104,1
1961.	4.159.696	110,0
1971.	4.425.221	117,1
1981.	4.601.469	121,1
1991.	4.784.265	126,6
1992.	4.470.000	118,3
1993.	4.641.000	122,8
1994.	4.649.000	123,0
1995.	4.669.000	125,5
1996.	4.494.000	118,9
1997.	4.572.000	121,0
1998.	4.501.000	119,1
1999.	4.554.000	120,5
2000.	4.381.000	115,9
2001.	4.437.406	117,4
2002.	4.443.000	117,5
2003.	4.442.000	117,4
2004.	4.439.000	117,4
2005.	4.442.000	117,5
2006.	4.440.000	117,4
2007.	4.436.000	117,3

Izvor: SLJH-2008, str.92.

Ukupno kretanje stanovništva ovisi o:

- **prirodnom kretanju stanovništva**
- **mehaničkom kretanju stanovništva (o migracijama)**

Prirodno kretanje stanovništva ovisi o:

- **rađanju (natalitetu)**
- **umiranju (mortalitetu).**

Stopu nataliteta i mortaliteta nazivamo VITALNIM KOEFICIJENTIMA.

Formule za izračunavanje vitalnih koeficijenata:

$$n = \frac{N}{P} \times 1000$$

$$m = \frac{M}{P} \times 1000$$

$$pp = \frac{N - M}{P} \times 1000$$

$$PP = N - M$$

N – natalitet

M – mortalitet

PP – prirodni prirast

P – broj stanovnika

n – stopa nataliteta

m – stopa mortaliteta

pp – stopa prirodnog prirasta

Tipovi prirodnog prirasta:

- ☐ **nizak (do 5 ‰)**
- ☐ **umjeren (od 5 do 15‰)**
- ☐ **visok (od 15 do 25‰)**
- ☐ **vrlo visok (veći od 25‰)**

Odabrane zemlje, visina dohotka i stope rasta stanovništva 2005./2004. godine

	Zemlja / GNP po USD \$	Stope rasta stanovništva 2005./2004. (%)
Nerazvijene zemlje	Indija (720)	13,7
	Gana (450)	20,5
	Vijetnam (620)	9,7
	Nerazvijene zemlje - prosječno (579,65)	17,9
Srednje razvijene zemlje	Albanija (2580)	5,8
	Bosna i Hercegovina	-0,6
	Republika Hrvatska (8060)	0,5
	Češka (10710)	-1,9
	Poljska (7110)	-0,4
	Slovačka (7950)	0,9
	Turska (4710)	12,6
	Ukrajina (1520)	-7,2
	Srednje razvijene zemlje - prosječno (2639)	8,6
Visoko razvijene zemlje	Austrija (36980)	5,8
	Danska (47390)	2,6
	Finska (37460)	3,2
	Francuska (34810)	6,0
	Italija (30010)	-1,8
	Japan (38980)	1,5
	Njemačka (34580)	-4,0
	Slovenija (17350)	6,0
	SAD (43740)	9,6
	Razvijene zemlje - prosječno (35130)	7,0
	Europska monetarna unija - prosječno (31914)	4,0

Izvor: World Development Indicators 2005., The World Bank, Washington, 2005.

Stope nataliteta, mortaliteta i prirodnog prirasta 1991.-2007.* u Hrvatskoj

Godina	Natalitet	Mortalitet	Prirodni prirast
1991.	11,48	12,14	-0,66
1992.	10,50	11,58	-1,08
1993.	10,45	10,95	-0,50
1994.	10,45	10,64	-0,19
1995.	10,74	10,82	-0,08
1996.	11,97	11,26	0,71
1997.	12,13	11,36	0,77
1998.	10,45	11,62	-1,17
1999.	9,92	11,40	-1,48
2000.	9,98	11,46	-1,48
2001.	9,20	11,20	-2,00
2002.	9,00	11,40	-2,40
2003.	8,90	11,80	-2,90
2004.	9,10	11,20	-2,10
2005.	9,60	11,70	-2,10
2006.	9,30	11,30	-2,00
2007.	9,40	11,80	-2,40

Izvor: SLJH-2008., str. 93.

* - procjene sredinom razdoblja

Pod MIGRACIJAMA podrazumijevamo prostornu pokretljivost stanovništva. Možemo ih podijeliti:

1. Prema kriteriju vremenskog trajanja:

- stalne
- sezonske
- dnevne

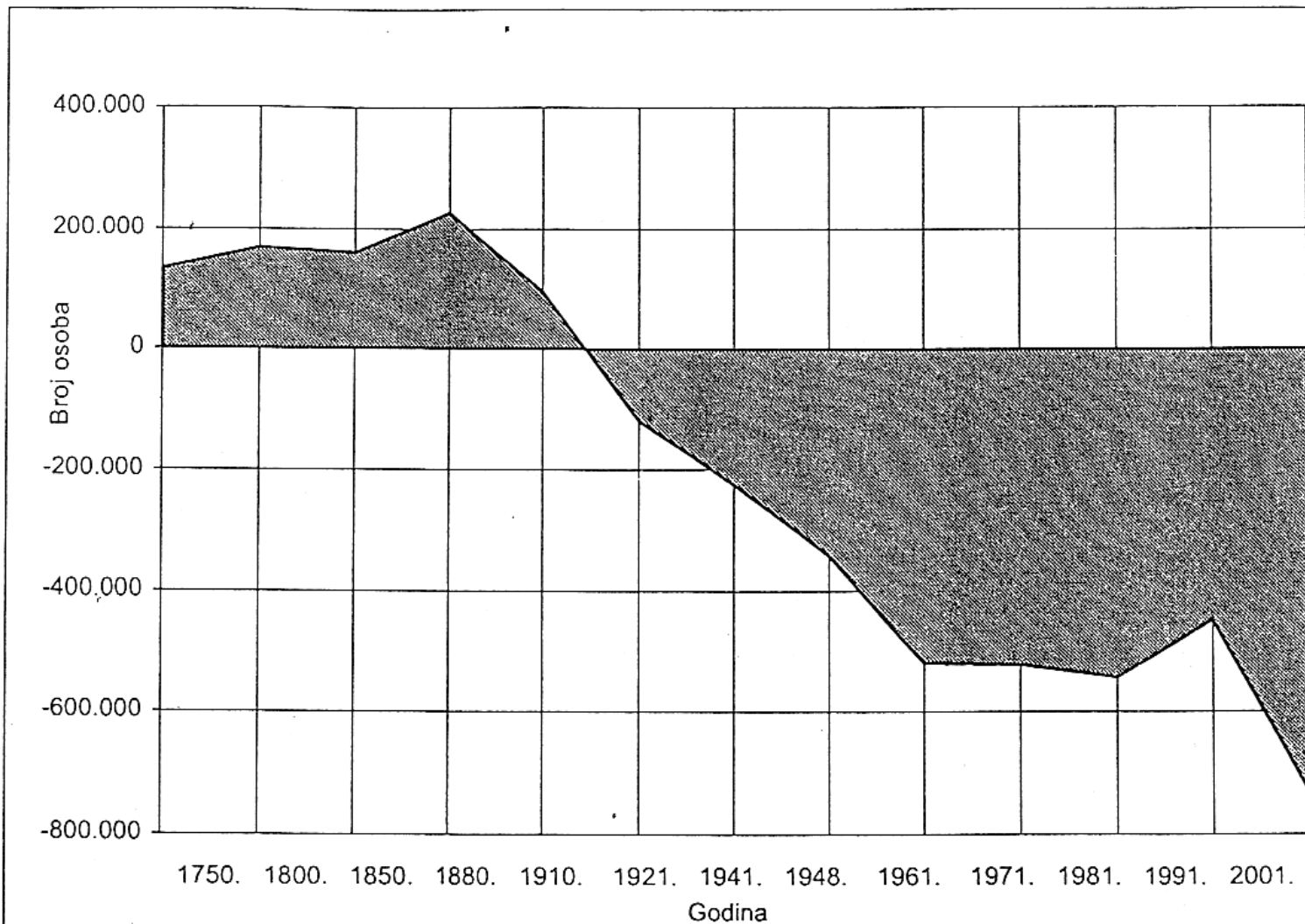
2. Prema teritorijalnom kriteriju:

- unutrašnje: lokalne, regionalne, međuregionalne
- vanjske: kontinentalne, međukontinentalne

3. Prema uzrocima:

- ekonomske
- političke
- socijalne

Migracijski saldo, kumulativ od 1700. godine

Izvor: Družić, I. (et. al.): Hrvatski gospodarski razvoj, Zagreb, 2003., str. 45.

Obilježja suvremenih migracija:

- emigrira mlado stanovništvo**
- emigrira obrazovano stanovništvo**

Gubici nacionalnih ekonomija uzrokovani suvremenom emigracijom:

- 1. gubitak sredstava investiranih u obrazovanje**
- 2. gubitak zbog neostvarenog dohotka**

BILANCA EKONOMSKI AKTIVNOG STANOVNIŠTVA

Aktivno *

-
1. Zaposleni (puno i skraćeno r.v.)
 2. Vlastito zanimanje (pomažući čl. obitelji)
 3. Nezaposleni
 - otpušteni
 - prvi posao
 - nesposobni
-

Neaktivno

-
4. S vlastitim izvorom prihoda:
 - umirovljenici
 - stipendisti
 - rentijeri
 5. Bez prihoda
 - Djeca do 14 godina
 - Kućanice
 - Učenici/studenti
-

* Aktivno stanovništvo čini svi oni koji stvarno rade ili bi željeli raditi (radna snaga)

$$\text{stopa ekonomske aktivnosti} = \frac{\text{aktivno stanovništvo}}{\text{ukupno stanovništvo}} \times 100$$

$$\text{stopa ekonomske aktivnosti} = \frac{\text{aktivno stanovništvo}}{\text{stanovništvo 15 do 64 god.}} \times 100$$

$$\text{stopa zaposlenosti} = \frac{\text{stvarno zaposleni}}{\text{radna snaga}} \times 100$$

PODJELE (STRUKTURE) STANOVNIŠTVA

1. PREMA DJELATNOSTI

- a) poljoprivredno**
- b) nepoljoprivredno**

2. PREMA MJESTU STANOVANJA

- a) seosko (ruralno)**
- b) gradsko (urbano)**

3. PREMA RADNOJ SPOSOBNOSTI

- a) radni kontingent**
- b) neradni kontingent - predradni**
 - postradni**

4. PREMA STAROSTI – starosni razredi ili skupine

5. PREMA SPOLU

a) muško

b) žensko

6. PREMA PISMENOSTI

a) pismeno

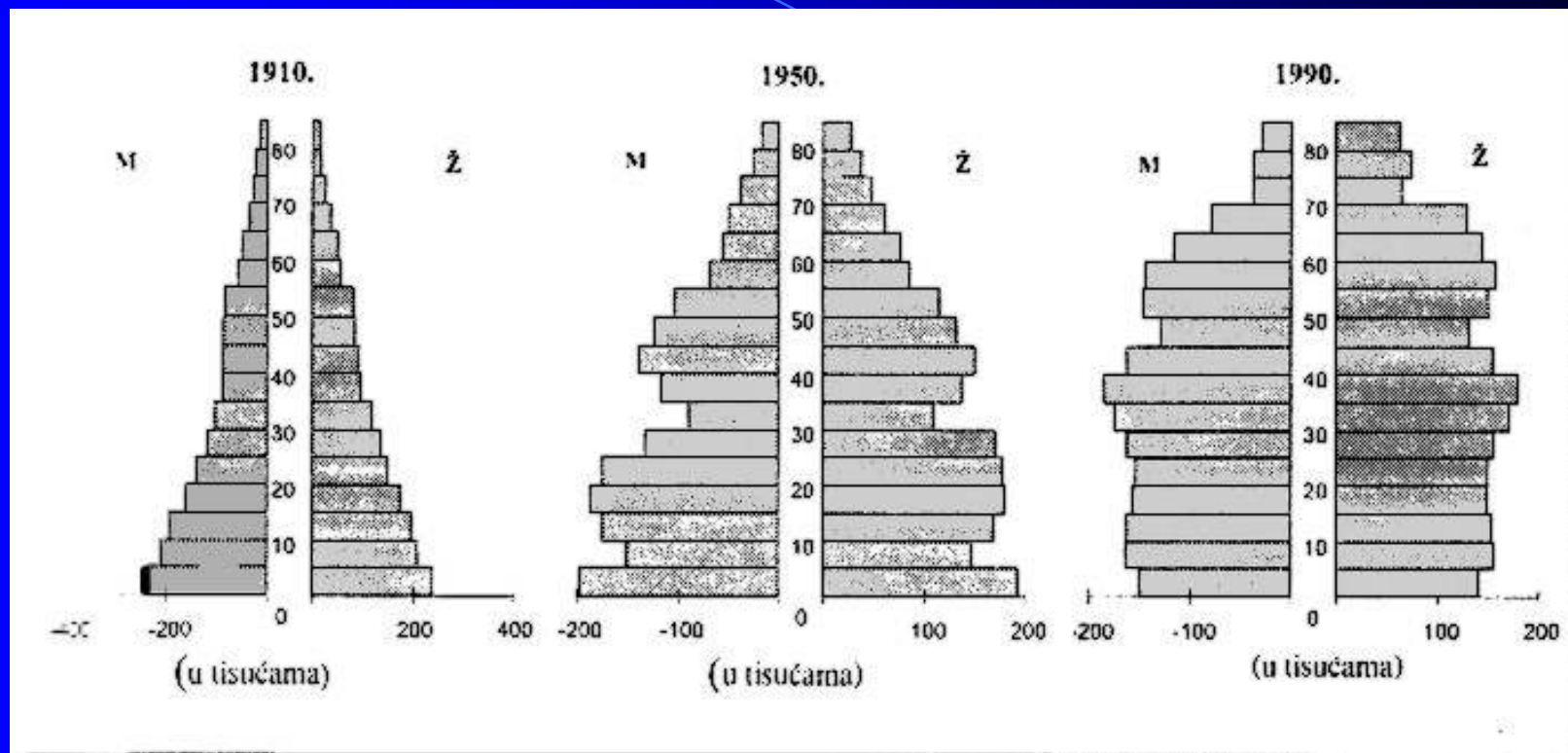
b) nepismeno

7. PREMA STRUČNOSTI

a) po stupnjevima stručne spreme (NSS, SSS, VŠS, VSS)

b) po kvalifikacijskoj ljestvici (NKV, PKV, KV, VKV)

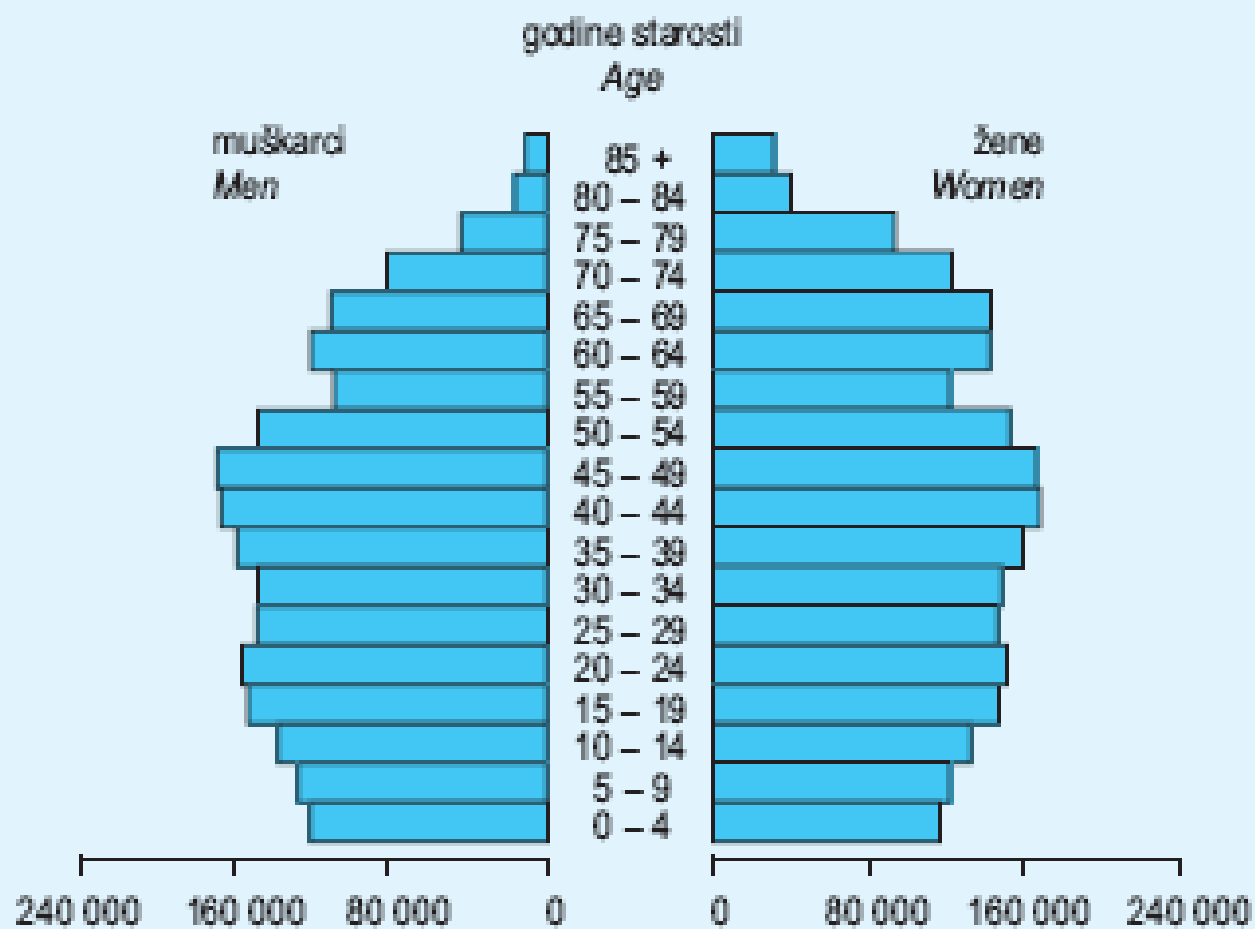
Dobno-polna struktura hrvatskog stanovništva

- * - godine 1910. - najbrojniji naraštaj su djeca u prvoj godini života - 131 500
- godine 1950. - najbrojniji naraštaj su djeca u prvoj godini života - 95 200
- godine 1990. - najbrojniji naraštaj su osobe u dobi od 36 godina - 78 300
- godine 1990. - od djece u prvoj godini života (54 500) brojniji su svi naraštaji do uključivo 62. godine starosti (izuzetak su tri godišta rođena u tijeku Drugoga svjetskog rata)

Izvor: Družić, I. (et. al.): Hrvatski gospodarski razvoj, Zagreb, 2003., str. 45.

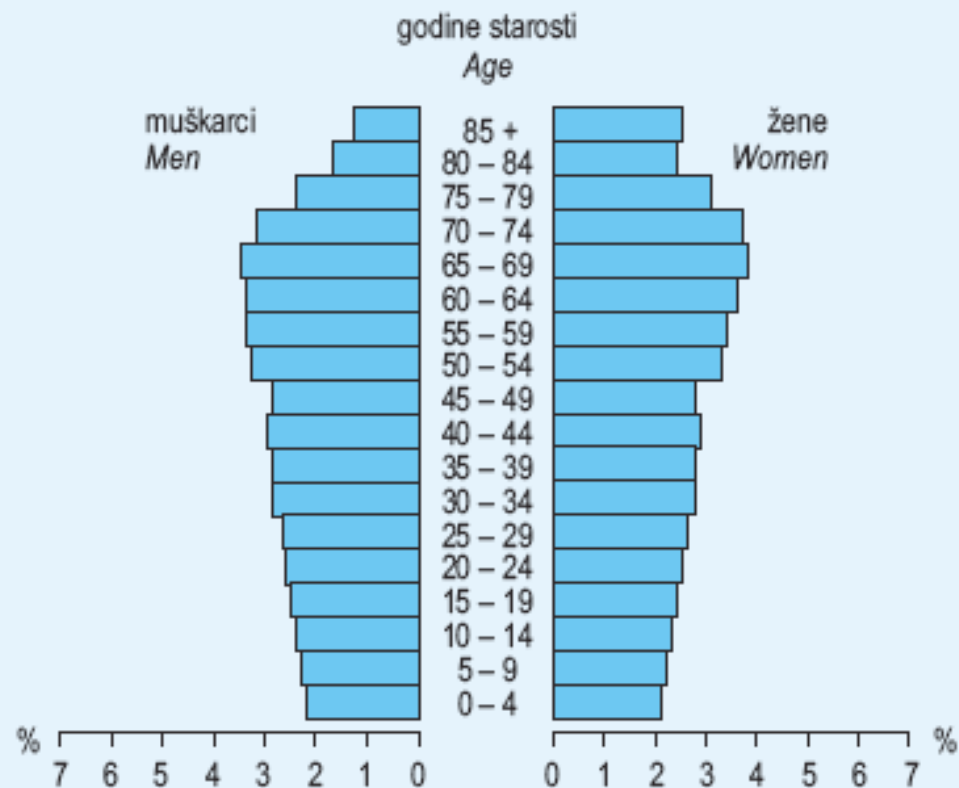
POPIS 2001. 2001 CENSUS

Izvor: DZS

PROJEKCIJA 2051.¹⁾ 2051 PROJECTION ¹⁾

ukupno
Total 3 714 300

1) Varijanta srednjeg fertiliteta sa srednjom migracijom
1) Variance of mid-fertility with mid-migration

Stanovništvo staro 15 i više godina prema završenoj školi, Popis 2001.

	Ukupno	%
Bez škole	105.332	2,68
Nezavršena osnovna škola	580.379	15,76
Osnovna škola	801.168	21,75
Srednja škola	1.733.198	47,06
Viša škola	150.167	4,08
Fakultet/akademija/mr./dr.	287.867	7,82
Nepoznato	24.715	0,67

Izvor: <http://www.dzs.hr/Popis%202001/popis20001.htm>

STANOVNIŠTVO I VELIČINA UNUTRAŠNJEG TRŽIŠTA

Faktori veličine unutrašnjeg tržišta:

- brojnost stanovništva
- BDP po stanovniku (pokazatelj kupovne moći)

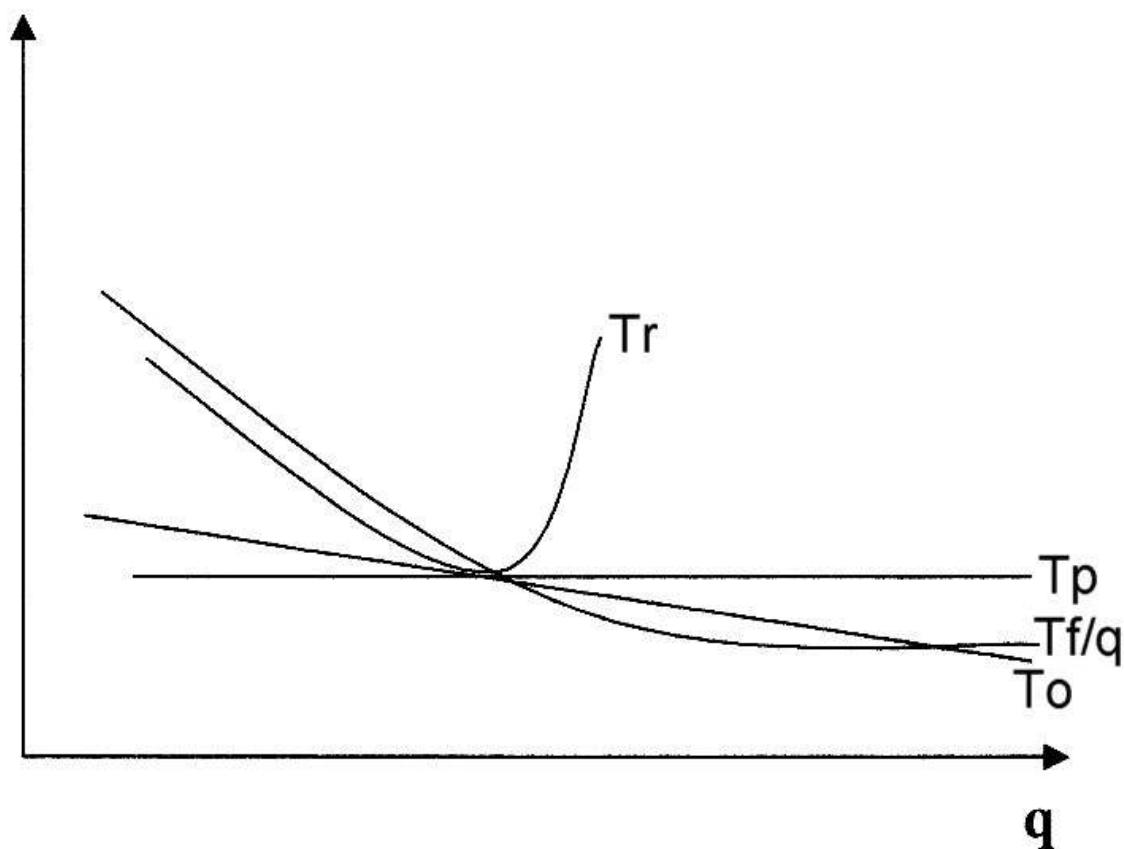
Zemljama velikog unutarnjeg tržišta, s obzirom na broj stanovnika, smatraju se zemlje s više od 100 milijuna stanovnika: Kina, Indija, SAD, Indonezija, Brazil, Rusija, Pakistan, Japan, Bangladeš, Nigerija

Zemlje slične Hrvatskoj s obzirom na broj stanovnika: Norveška, Danska, Finska, Irska, Litva, Moldavija

Ograničenja zemalja malog unutrašnjeg tržišta:

- 1. Imaju skuplju gospodarsku infrastrukturu**
- 2. Teže ostvaruju visok stupanj specijalizacije u proizvodnji**
- 3. Ne mogu (osim ako su značajni izvoznici) ostvariti efekte ekonomije obujma**

Funkcija troškova

q ... obujam proizvodnje
 Tf/q ...prosječni fiksni troškovi
 Tp ... prosječni proporcionalni troškovi
 To ... prosječni opadajući troškovi
 Tr ... prosječni rastući troškovi